

OPREČNOST IZMEĐU EVROPSKOG UNIVERZALIZMA I PRAVA NA INTERVENISANJE*

Vera Batanjski*

Institut za kriminološka i sociološka istraživanja, Beograd

Evropski kolonijalizam i kapitalistička svetska ekonomija imaju zajedničke motive i ciljeve, jedino su se argumenti za pravdanje intervenisanja i načini ostvarivanja dominacije razlikovali kroz vreme. Ono što je nekada rađeno pod izgovorima širenja civilizacije, razvoja i širenja hrišćanstva, danas je transformisano u širenje demokratije i ostvarivanje ljudskih prava. Evropske moćne države sve vreme nastoje da u svrhu sopstvenog ekonomskog rasta i razvoja uspostave univerzalne norme. Ipak, te norme se često menjaju u cilju sopstvenih interesa, odstupajući i od osnovnih demokratskih načela. Na kraju se nameću pitanja - Ko ima pravo da interveniše? Šta su to univerzalne vrednosti?

KLJUČNE REČI: kolonijalizam / univerzalne vrednosti / demokratija / ljudska prava

1. UVOD

Istorija savremenog sveta je povezana sa moćnim evropskim državama. Sve je počelo kolonizacijom i održalo se kroz kapitalističku svetsku ekonomiju. U većini kolonizovanih regiona, ekspanzija se odnosila na vojna osvajanja, ekonomsku eksploataciju, nepravdu i nepoštovanje ljudskih prava. Takva

* Ovaj tekst je nastao kao rezultat na projektu "Kriminal u Srbiji: fenomenologija, rizici i mogućnosti socijalne intervencije" (broj 47011) koji finansira Ministarstvo prosvete, nauke i tehnološkog razvoja RS

* E-mail: vera.batanjski@gmail.com

evropska politika je bila predstavljena kao opravdanje u cilju širenja civilizacije, ekonomskog rasta i razvoja, kao i progresa na svim poljima u kolonizovanim zemljama. Sve ovo je interpretirano kao izražavanje i neophodno uspostavljanje univerzalnih vrednosti, koje su propisane u prirodnom pravu.

Prirodno pravo (*lex naturalis*) je opisano kao pravo čije norme određuje i postavlja sama priroda i stoga je univerzalno. Ono se najčešće odnosi na korišćenje razuma u analiziranju ljudske prirode i utvrđivanju obavezujućih pravila moralnog ponašanja¹. Prirodno pravo je teorija prema kojoj su neki zakoni koji se odnose na samu ljudsku prirodu osnovni, najvažniji i shvatljivi svakom ljudskom razumu, bez pozivanja na konkretne zakonodavne akte ili sudske odluke. Prirodno pravo je u suprotnosti sa pozitivnim pravom, što je isključivo ljudska tvorevina, uslovljena istorijom i predmet je stalne promene². Tako je u doba kolonijalizma prirodno pravo bilo sredstvo za izgovor i opravdavanje potčinjavanja, kao nešto što nije smislio i nametnuo čovek, već kao nešto što se samo po sebi nameće kao prirodno i zato ga je neophodno sprovesti.

Prema Battaglia A. (1981) teorija prirodnog prava je okvir za razumevanje moralnosti, pre nego konačan metod za donošenje moralnih presuda. Glavni razlog zašto prirodno pravo treba danas da se preispita je njegova korisnost kao metod objašnjavanja paradigme šta je to moral i kako se donose moralne presude. Uprkos važnim teoretskim pokušajima da oslobodi moralnost od modela ili objašnjavanja, još uvek nedostaje opšta teorija koja ukorenjuje moral u svakodnevno iskustvo običnog ljudskog bića. Zato je važno ponovno razmotriti prirodno pravo kao sredstvo koje pruža mogućnost uspostavljanja opšte teorije moralnosti.³

Prvo, nameće se pitanje šta za Evropu znači moralno ponašanje? Da li je dovoljno setiti se svih plemenitih metala i drugih vrednih predmeta koje su kolonijalne evropske države oduzele kolonizovanim državama? Veliki evropski muzeji su puni starih artefakata iz nakada porobljenog sveta. Evropske kolonijalne sile su bezrezervno i bez pomisli na moguće negativne posledice koristile sve resurse ugnjetenih zemalja.

¹ Natural law (2014) dostupno na: http://en.wikipedia.org/wiki/Natural_Law.

² Natural law (2012) The Columbia Electronic Encyclopedia, 6th ed., Columbia University Press. dostupno na: <http://www.infoplease.com/encyclopedia/society/natural-law.html>.

³ Battaglia A. (1981) *Toward a Reformulation of Natural Law*. New York: Seabury.

Od otkrivanja Amerike 1492. godine, u narednih nekoliko decenija, španski osvajači su uništili političku strukturu dva najveća carstva Amerike - Asteke i Inke. Odmah zatim su na nemilosrdan, nasilan način iskoristili pokorene narode Amerike za rad i ostvarivanje profita od osvojeneih zemalja. Koliko je bila velika moć osvajača, pokazuje i činjenica da ni tadašnja svetovna niti duhovna vlast nisu imale uticaja na njih. Papa Pavle III je 1537. godine izdao naredbu (papsku bulu) *Sublimis Deus* kojom se zabranjuje porobljavanje Ameroindijanaca i koji mogu biti preobraćeni u hrišćanstvo samo mirnim putem. Karlo V je dekretom *Leyes Nuevas* zabranio sprovođenje tzv. sistema *encomienda* koji podrazumeva uključivanje Ameroindijanaca u prisilan rad u rudnicima ili poljoprivrednim poslovima. Obe naredbe su naišle na veliki otpor od strane osvajača, koji su imali podršku u Španiji, ali i od strane Crkve, i na kraju su suspendovane (Wallerstein, 2006).

Međutim, kao što je poznato, realnost je bila drugačija od onoga što je javno predstavljano od strane nadležnih kao opravdanje za potčinjavanje. Ova opravdanja se najkraće mogu svesti na: varvarizam, okončanje postupaka koje krše univerzalne vrednosti, odbrana nevinih od okrutnosti drugih i omogućavanje uspostavljanja i širenja univerzalnih vrednosti.

Nepovezanost između realnosti i ovih izgovora za pravdanje kolonijalizma se bolno osećala i izražavala na više načina od strane onih koji su plaćali najveću cenu za svoj privatni i kolektivni život - od strane porobljenih naroda.

Među intelektualcima tog vremena, koji su poticali iz zemalja osvajača, javljala su se različita (oprečna) mišljenja i vodile raspave o opravdanosti kolonijalizma.

2. KLJUČNO PITANJE: KO IMA PRAVO DA INTERVENIŠE?

Ovo pitanje je postavljeno još u XVI veku, a glavnu debatu su vodile važne ličnosti tog vremena Bartolomé de Las Casas (istoričar, društveni reformator, misionar i dominikanska fratar, koji se odrekao nasilnog pokrštavanja i umešanosti u uključivanje pokorenih u prinudni rad) i Juan Ginés de Sepúlveda (humanista, filozof i teolog).

U toj debati (Bartolomé de Las Casas - Juan Ginés de Sepúlveda) su izneti značajni argumenti, koji su, u suštini, predstavljali oprečna mišljenja intelektualaca tog vremena:

Sepulvedini argumenti:

1. Američki Indijanci su varvari prosti, nepismeni i neobrazovani, siledžije potpuno nesposobne bilo ičeg drugog osim mehaničkih veština, puni poroka, i vrstu tako podesna da drugi njome upravlja.

2. Indijanci moraju prihvatiti španski jaram, čak iako to ne žele, kao iskupljenje i kaznu za njihove zločine protiv božanskog i prirodnog zakona koji su narušeni, posebno zbog idolopoklonstva i poštovanja običaja žrtvovanja ljudi.

3. Španci su u obavezi, po božanskom i prirodnom zakonu da spreče zlo i velike nesreće koje su nanete i oni koji još nisu pod španskom vlašću i nastavljaju da nanese zlo velikom broju nevinih ljudi koje žrtvuju svake godine idolima.

Španski vladavina omogućuje hrišćansku evangelizaciji dozvoljavajući katoličkim sveštenicima da propovedaju bez opasnosti, i bez ubinja od strane vladara i paganskih sveštenika, kao što se to bilo desilo tri ili četiri puta.

Ovim argumentima su se opravdale sve kasnije "intervencije" od strane "civilizovanih" u "necivilizovane" delove sveta. To je praksa kojom su demonstrirane i uspostavljene "univerzalne vrednosti".

Las Casasovi najvažniji argumenti:

1. Intervencije se jedino mogu sprovesti od strane onih koji imaju političku/vojnu moć da to urade.

2. Ako je neko definisan kao varvarin , jer učestvuje u divljačkom ponašanju, onda takve ljude možemo naći u svim delovima sveta, Niko ne može da definiše celu grupu kao varvarsku, bilo da su oni manjina ili većina.

3. Niko ne može biti kažnjavan zbog poštovanja sopstvenih religijskih ubeđenja. Za idolatriju može suditi Bog, ali ona nije u nadležnosti grupe ljudi koji su izvan posmatrane religijske grupe.

4. Obaveza da se oslobode nevinosti ne postoji kada postoji neko prikladniji da ih oslobodi.

Koliko god da su jaki argumenti Sepulvede kao moralni podrsticaji za one koji osvajaju, jasno je da su bili snažno praćeni brzim materijalnim koristima i interesima. Stoga, današnjica modernog sveta neprekidno pokreće istorijsku intelektualnu debatu o moralnosti samog sistema po kojem svet funkcioniše.

U odnosu na burnu istoriju posle ove debate, vođene u XVI veku, deluje da se samo izgled novih oblika kolonijalizma pomenio, a da se čovečanstvo, u

pohlepi za materijalnim bogatstvom nije mnogo promenilo, te da nije izvučena nikakva pouka i poruka budućim generacijama.

2.1. Nove kolonijalizacije

Druga polovina XX veka je bila period masivne dekolonijalizacije u čitavom svetu. Tako su nove, oslobođene zemlje odmah postale članice Ujedinjenih nacija, koje su garantovale njihovu nezavisnost doktrinom o nemešanju u suverenitet svake države. Ova doktrina je ugrađena i u međunarodno pravo i u Povelju Ujedinjenih nacija⁴.

Teoretski, ovo je trebalo da znači prestanak stranog mešanja. Ali, naravno, nije. Sada postoji novi koncept "civilizacijske" misije kolonijalnih sila. Koncept koji ima novo značenje i snagu u postkolonijalnoj eri zove se - ljudska prava. Tako je počela nova era - borba za ljudska prava, koja je kod mnogih shvaćena kao nova opravdanost za intervenciju i/li kolonijalizaciju.

Sve je počelo sastavljanjem ideološke Univerzalne deklaracije o ljudskim pravima Ujedinjenih nacija⁵. Države koje su ratifikovale deklaraciju nisu skoro ništa preduzele kako bi je poštovale, već je ona više bila upotrebljavana kao propaganda opozicije protiv vladajuće partije i obrnuto. Deklaracija se jedino poštovala kada je već bila prekršena, a ništa nije učinjeno u smislu preventivnih mera protiv ugrožavanja ljudskih prava (Wallerstein, 2006). Zato je došlo do brzog formiranja nevladinih organizacija, koje su se brzo širile i sudelovale na više nivoa u ostvarivanju smanjenja kršenja ljudskih prava. Pomak je učinjen i na međunarodnom nivou. Sjedinjene Američke Države, tadašnji Sovetski Savez, Kanada i većina evropskih zemalja su 1975. godine na Konferenciji o bezbednosti i saradnji potpisale Helsinški sporazum⁶, koji obavezuje zemlje potpisnice da poštuju Univerzalnu deklaraciju o ljudskim pravima.

U sprovođenju akcija koje za cilj imaju ostvarivanje ljudskih prava, uvek se postavljaju pitanja da li strane koje se mešaju, naročito kada je

⁴ Povelja Ujedinjenih nacija, Međunarodni ugovori FNRJ 5/1945, Informacioni centar UN u Beogradu, 1984. dostupno na:

http://www.ius.bg.ac.rs/prof/Materijali/krsiva/povelja_un_lat.pdf i

<http://www.un.org/en/documents/charter/chapter19.shtml>.

⁵ Univerzalna deklaracija o ljudskim pravima (1948) Generalna skupština Ujedinjenih nacija 217 (III).

⁶ Helsinki Accords (1975) The first Conference on Security and Co-operation in Europe, Helsinki, Finland.

međudržavni spor u pitanju, reaguju u smeru koji zadovoljava pravdu i moralno je opravdan u prirodnom pravu? Ili se mora reagovati jedino na način koji je legalno opravdan u međunarodnom pravu? Odnosno, da li države koje intervenišu, imaju prava da nasilno sprovode odredbe međunarodnih ljudskih prava?

Od XVI veka, odnosno debate Sepúlveda - Las Casas, do sredine XX veka, Sepulvedina doktrina - legitimitet nasilja protiv varvarizma i moralna obaveza za pokrštavanjem je bila dominantna. Zatim je sa velikom antikolonijalnom revolucijom sredinom XX veka, moralno pravo potlačenih naroda da odbiju nadzor samopozvanih civilizovanih ljudi počelo da dobija sve veći legitimitet na svetskoj političkoj sceni. Tada je doktrina Las Casasa samo na kratko i na izgled vraćena. Zapravo je počela da se rađa i brzo širi nova doktrina, nazvana - ljudska prava, što je bila vodeća tema svetske politike. Kampanje o ljudskim pravima su tada u suštini obnovile Sepulvedino naglašavanje potrebe da civilizovani ljudi suzbiju varvarizam.

Bernard Kouchner je ukazao na ekvivalent evangelizacije XXI veka. Možda je najvažnija rečenica objašnjenja njegove fraze "*le droit d'ingerence*" (pravo na intervenisanje): "Ako je država doktatorska, onda apsolutno nije vredan poštovanja državne zajednice". Ovako on posmatra humanitarnu intervenciju u međunarodnom pravu. Akcenat je na tenziji između suvereniteta države i prava na mešanje. Ono što su za Sepulvedu bili hrišćani, to su za Kouchnera demokate (Wallerstein, 2006). Paralela se može povući u načinu shvatanja prava na intervenisanje, koji je u skladu sa vremenom u kojem su obojica živela.

Međutim, ko može da tvrdi da i demokratke države nisu, po nečemu, diktatorske?

2.2 Koncept žrtve

Današnji koncept Evrope, naročito Evropske unije je - koncept žrtava. Prema ovom konceptu, prvo je neophodno definisati ko su žrtve, a ko zločinci, a onda pristupiti kažnjavanju zločinaca. Koncept žrtava je rigidan, isključiv, "crno - beli". Međutim, zapravo je mnogo komplikovan proces razapet između obaveze zadovoljavanja prava/pravde i interesa. Postavlja se pitanje - ko je dovoljno dobar za određivanje, tj. definisanje žrtava i zločinaca?

Takođe je važno pitati se da li su, posle svih ratova, svi zločinci dovedeni pred lice pravde, ili samo oni koji su iz države u kojoj se interveniše,

odnosno one za koju je utvrđeno da je napadala, a ne zločinci iz one zemlje/zemalja koje se bave ili su umešane u intervenciju?

U situacijama kada imamo mešanje međunarodne zajednice, najjači argument za intervenisanje je odbrana nevinih. Međutim, ono što je nekada bilo pravo i obaveza pokrštavanja, sada, u XXI veku je pravo i dužnost širenja demokratije. To je novi način mešanja i ostvarivanja sopstevnih interesa država koje intervenišu, a koje se više ne radi nasilno, kao nekada širenje hrišćanstva nad pokorenim stavnovništvom. Sada se prvo stvara odgovarajuća atmosfera i država dovede do takvog stanja, da mešanje drugih država koje imaju interes, izgleda kao neophodno radi smirivanja situacije i daljeg nasilja. Često ono što se smatra vrednošću same demokratije izostane u proseku mešanja stranih posmatrača, a uspostavlja se spoljašnja kontrola od strane država koje intervenišu.

Pitanje - Ko ima pravo na intervenciju? - ide pravo u srce političke i moralne strukture modernog svetskog sistema. Intervencija je u praksi pravo koje pripada jačima. Ali, to pravo je teško definisati, pa je stoga uvek podložno političkom i moralnom izazovu. Za države koje se uključuju u proces mešanja u strane konflikte, danas su moralna opravdanja za to - ljudska prava i demokratija (Wallerstein, 2006).

3. DEMOKRATIJA I PITANJE DRŽAVLJANSTVA U EVROPI

Stanje u Evropi i svetu je unekoliko drugačije nego u proteklih nekoliko vekova, u pogledu kolonijalizma. Danas imamo obrnutu situaciju. Evropski univerzalizam se više ne ispoljava intenzivno van Evropskog kontinenta; između ostalog i možda zato što su moćne evropske zemlje uspele da ostvare dominaciju, te došle do svog cilja. Sada se potreba za nametanjem kontrole ispoljava unutar Evrope, a pre svega se to ispoljava na izbeglicama, azilantima ili sezonskim radnicima. Situacija ovih građana - državljana trećih zemalja, čije matične države ne pripadaju Evropskoj uniji (EU), je drugačija u odnosu na EU državljane. Kako ovi građani čine veliki deo populacije EU, od kojih neki žive tu nekoliko godina ili decenija, postavlja se pitanje njihovih prava. Iako EU državljanstvo omogućava svim EU građanima da glasaju, i da se kandiduju na izborima na lokalnom i EU nivou, ovo nije slučaj kad su državljani trećih zemalja u pitanju. Njihovo pravo na učestvovanje u politici ostaje vezano za njihovo nacionalno i kulturno poreklo. Ipak, u tom smislu, neke promene u njihovim pravima učestvovanja su vidljive među samim

članicama EU⁷. Kraj unitarnog modela državljanstva danas bi trebao da znači spremnost osnivanja novih oblika političkih načina i sredstava kojima će se uspostaviti dobijanje novih državljanstava. Ovo iz razloga što su se u eri kosmopolitskih normi, pojavile nove forme političkih sredstava, koje osporavaju razlike između građana i starosjedelaca. Širenje kosmopolitskih pravila pod čijim se okriljem nastavlja promena shvatanja i sticanja državljanstva je dovelo do osporavanja granica između naroda. Posledice takve transformacije državljanstva su dugo- ili kratko- ročne koegistencija pojedinaca ili grupa koje pripadaju udaljenim ili često kontradiktornim kulturama i običajima.

Primer preoblikovanja demokratije u korist moćne evropske države desio se 1990. godine u Nemačkoj. Mada se ovaj slučaj završio u korist imigranata, privukao je pažnju javnosti i opet doveo u pitanje merila prema kojima se EU članice vode kada su u pitanju ljudska prava. Tako je Nemačka pokrajinska skupština Schleswig-Holstein izmenila kvalifikacije za učestvovanje u lokalnim opštinskim i okršnim izborima, na takav način da je ograničila učešće imigrantima. Ustavni sud je presudu, između ostalog, ovako objasnio: "Članstvo u državnoj zajednici je definisano putem prava na državljanstvo.... Njihova solidarnost sa i njihova zavisnost od sudbine svoje domovine, kojoj ne mogu da pobegnu, su takođe opravdanje za ograničavanje glasanje građanima države....sa druge strane, stranci, bez obzira koliko su dugo boravili na teritoriji ove države, mogu uvek da se vrate svojoj domovini". Nemačku Ustavni sud je dopustio da suvereni narod promeni definiciju državljanstva i time omogućio konfuznu situaciju - da narod demokratske države može da menja definiciju demokratije, menjajući kriterijume za sticanje državljanstva. Ovde je demokratski narod viđen od strane suda kao *ethnos* - grupa koja je povezana snagom zajedničke sudbine, uspomena, solidarnosti i pripadanja. Sud je definisao suvereni narod Nemačke kao "političku zajednicu sudbine", čije je članstvo određeno rođenjem. Sud je takođe istakao da je demokratski zakonodavac povlašćen da menja značenje državljanstva i pravila za uključivanje u demokratsku zajednicu. Takvo menjanje državljanstva može biti neophodno za pravedan odnos prema izmenjenom prirodnom stanovništvu. U ovom slučaju, *demos* i *ethnos* za njih nisu bili isto. Stvari su se na kraju, posle brojnih rasprava, izmenile u korist imigranata. Potreba za naturalizacijom druge i treće generacije dece

⁷ U Danskoj, Švedskoj, Finskoj i Holandiji državljani tećih zemalja mogu da učestvuju na lokalnim i regionalnim izborima, u Irskoj samo na lokalnim, a u Ujedinjenom Kraljevstvu građani Komonvelta mogu da glasaju na nacionalnim izborima.

imigranata je uslišena i novi nemački zakon o državljanstvu je usvojen 2000. godine⁸. Sada Nemačka smatra da je zemlja imigranata, međutim, ovakva strana lica ima i svoje naličje. Ova država se danas drugim načinom bori za ulazak velikog broja azilanata⁹. Binarnost između domaćih i stranih državljana, građana i migranata je sociološki neadekvatna; realnost je mnogo fluidnija, u smislu činjenice da su mnogi građani poreklom od imigranata, a mnogo državljana je rođeno u inostranstvu. Imigracije i multikulturalizam se u savremenim demokratijama stapaju u jedno (Benhabib, 2006).

Još jedan primer multikulturalnih i verskih kontroverzi, poznat kao "afera marame" događao se u Francuskoj, u više navrata, gde je sada, još uvek, na snazi zabrana nošenja verskih obeležja koji pokrivaju lice u školama Francuske.¹⁰ Jasno je da će svi budući konflikti o poštovanju prava Muslimana i drugi imigranata biti vođeni u svetlu univerzalističkih principa evropske posvećenosti ljudskim pravima, sa jedne strane i okolnostima onakve demokratije koja se određuje u Francuskoj, kao i u svakoj drugoj državi članici EU, sa druge strane.

Globalizacija ne znači samo širenje multinacionalnih, često američkih, britanskih ili japanskih kompanija u svetu. Takođe postoji fenomen "obrnute globalizacije" u kojoj ljudi, obično iz siromašnijih zemalja dolaze u gradove kao što su London, Pariz, Amsterdam i dr. Grupe onih imigranata osnivaju svoje porodice u zemljama EU i povećavaju svoj broj, a time i značajno proširuju i učvršćuju svoju kulturu i običaje. Iz toga često nastaju multikulturalni konflikti¹¹ koji privlače pažnju javnosti i otvaraju brojna pitanja i debate.

Kontroverze koje nastaju u procesu ispunjavanja univerzalističkih normi sa jedne strane i evropskih demokratskih shvatanja sa druge, kao u navedenim

⁸ Nationality Law (2000) Code-No. 790 QG 1616, Federal Law Gazette I pp. 1618 ff., May 1999 the Bundesrat, Germany, come into force on January 1, 2000.

⁹ Tanjug (2014) Azil u Nemačkoj gotovo onemogućen, dostupno na: http://www.b92.net/info/vesti/index.php?yyyy=2014&mm=09&dd=19&nav_id=901598

¹⁰ S.A.S. v. France - 43835/11, Judgment 1.7.2014 [GC] (2014) Ban on wearing religious face covering in public: no violation, European Court of Human Rights / Information Note 176 – July 2014, str. 25 - 27, dostupno na: http://www.echr.coe.int/Documents/CLIN_2014_07_176_ENG.pdf.

¹¹ Beller, E. T. (2003). Headscarf Affair: The Council d'Etat on the Role of Religion and Culture in French Society. *Texas International Law Journal* 39, 581-623, dostupno na: <http://www.tilj.org/content/journal/39/num4/Beller581.pdf>; Benhabib S. (2010) The return of political theology: The scarf affair in comparative constitutional perspective in France, Germany and Turkey. *Philosophy Social Criticism* 2010 36: 451-471, dostupno na: <http://www.yale.edu/polisci/sbenhabib/papers/The%20Return%20of%20Political%20Theology.pdf>.

slučajevima u Francuskoj i Nemačkoj, ponovo pokreću teorijsku dilemu impitanje: koliko univerzalističke norme posreduju u shvatanjima lokalne zajednice? Isključivanja iz zajednica postoje, kao i uvek što su postojala u istoriji, ali je prag njihovog opravdanja danas na višem nivou. Postalo je znatno teže obrazložiti isključivanje od strane demokratskog zakonodavstva, jer takve odluke sada moraju biti usklađene sa ustavnim i zakonskim normama domaće legislature, ali takođe i normama međunarodnog prava. Širenje univerzalnih normi, od zabrane ratnih zločina, zločina protiv čovčnosti i genocida, do sve obimnijih propisa prekograničnog kretanja kroz Ženevsku konvenciju i druge sporazume, donelo je novi politički uslov: lokalno, nacionalno i globalno se svei preklapaju jedno u drugo. Buduće demokratske izmene će njihovu međusobnu povezanost i zavisnost morati učiniti dubljom i širom (Benhabib, 2006).

4. ZAKLJUČAK - NIZ PITANJA

Mnogo pitanja se nameće samo po sebi, ramišljajući o ovoj temi u kontekstu istorijskih zbivanja i današnjice. Prvo, šta je to tačno međunarodna zajednica? Ko definiše zločine? Ko ima pravo da kazni i kako?

Definicija zločina, odnosno kršenja ljudskih prava i od strane koga počinjena, je ključna tema rasprave današnjice. Dalje se nameće pitanje, koju stranu, odnosno koji zločin kazniti, naročito kada više grupa učestvuje? I da li bi interveisanje i kažnjavanje donelo više štete nego što bi spečilo dalje zločine?

Postavlja se pitanje: Kako možemo pomiriti univerzalne norme sa činjenicom podeljenosti čovečanstva u razne grupe? Odgovor je da se moraju poštovati, inicirati i podsticati višestruki procesi demokratskih iteracija u cilju pomirenja kosmopolitanizma sa jedinstvenom pravnom, istorijskom, kulturnom tradicijom i sećanjima naroda.

Uvek možemo pitati sebe - Šta su to univerzalne vrednosti? Jedno je sigurno, one su uvek definisane od strane onih moćnika, koji intervenišu. Ovo pitanje je ključno u smislu političkog i moralnog uređenja današnjeg svetskog sistema. U praksi, pravo da se meša uvek ima onaj ko je jači i koji ima druge (uvek materijalne) interese i koristi, osim širenja demokratije. U Evropi je, međutim slučaj, da se ne primenjuju kriterijumi globalnog univerzalizma, već evropskog. Ove doktrine i etničke vrednosti potiču iz evropskog konteksta i teže da budu ili su uspešno predstavljene kao globalne univerzalne vrednosti.

Treba uvek imati na umu da čovečanstvu globalne univerzalne vrednosti nisu date, nego su uvek stvarane od strane pojedinaca ili nekolicine moćnih. Zato nikada nisu postojale jedinstvene vrednosti, već su se razlikovale kroz vreme, odnosno razlikovao se način sprovođenja onoga što je tada proglašavano univerzalnim vrednostima, a sve zarad starog, jedino nepromenjenog cilja - dobijanja materijalne koristi.

Da bi se intervenisanje u nastale strane sukobe uspešno sprovedo, potrebno je da oni koji se mešaju uspešno predstave i ubede javnost čitavog sveta ili većinu da su upravo one vrednosti koje oni zastupaju univerzalne i da je što pre potrebno omogućiti njihovo sprovođenje.

Ne radi se o tome da svaka borba za ljudska prava ima u svojoj pozadini borbu za sopstvenu materijalnu korist, mnogi ljudi pojedinačno ili udruženi imaju istinski osećaj empatije i zaista pomažu drugima. Ali, da bi ljudska prava postala univerzalna vrednost, potrebno je da čovečanstvo zaista iskreno veruje u činjenje dobra. Za to je neophodno menjati percepciju, osnovu, mišljenje i stavove, imati drugačiju strukturu i organizaciju međusobne saradnje, odnosno prvenstveno menjati sebe samog, što je najzahtevniji zadatak. Formiranje međunarodnog prava koje se odnosi na zločine protiv čovečnosti nema veliku svrhu u smislu istinske borbe za ljudska prava, ako se ovo pravo ne primenjuje jednako i na one koji pokoravaju i na one koji su pokoreni, ili na one koji intervenišu i one koji su u sukobu.

Prisustvo drugih ljudi, koji ne dele isto dominantno kulturno nasleđe, sećanje i moral u države koje nisu njihove postojbine je današnja realnost i stoga predstavlja izazov demokratskim zakonodavcima da ponovo razmotre značenje demokratskog univerzalizma.

Šta se krije iza nametanja evropskih vrednosti širom sveta? Ako ne, opet, novi način kolonijalizma? Šta će biti sledeći termin, nakon "ljudskih prava" i "demokratije", pod čijim će izgovorom Evropa (ili možda neko drugi) pokušavati da ponovo nametne svoju vlast? Dakle, Sepulveda i dalje pobeđuje.

REFERENCE

- (1) Battaglia A. (1981) *Toward a Reformulation of Natural Law*. New York: Seabury.
- (2) Beller, E. T. (2003). *Headscarf Affair: The Council d'Etat on the Role of Religion and Culture in French Society*. *Texas International Law*

Journal 39, 581-623. dostupno na:

<http://www.tilj.org/content/journal/39/num4/Beller581.pdf>.

- (3) Benhabib S. (2010) The return of political theology: The scarf affair in comparative constitutional perspective in France, Germany and Turkey. *Philosophy Social Criticism* 2010 36: 451-471, dostupno na: <http://www.yale.edu/polisci/sbenhabib/papers/The%20Return%20of%20Political%20Theology.pdf>.
- (4) Benhabib, S. (2006) Democratic iterations. U: *Another cosmopolitanism* (Vol. 3), Benhabib, S. Waldron, J., Honig, B., i Kymlicka, W; Post R. (Ed.). Oxford: Oxford University Press. str. 45-80.
- (5) Helsinki Accords (1975) The first Conference on Security and Co-operation in Europe, Helsinki, Finland.
- (6) Nationality Law (2000) Code-No. 790 QG 1616, Federal Law Gazette I pp. 1618 ff., May 1999 the Bundesrat, Germany, come into force on January 1, 2000.
- (7) Natural law (2012) The Columbia Electronic Encyclopedia, 6th ed., Columbia University Press. dostupno na: <http://www.infoplease.com/encyclopedia/society/natural-law.html>.
- (8) Natural law (2014) dostupno na: http://en.wikipedia.org/wiki/Natural_Law.
- (9) Povelja Ujedinjenih nacija, Međunarodni ugovori FNRJ 5/1945, Informacioni centar UN u Beogradu, 1984. dostupno na: http://www.ius.bg.ac.rs/prof/Materijali/krsiva/povelja_un_lat.pdf i <http://www.un.org/en/documents/charter/chapter19.shtml>.
- (10) S.A.S. v. France - 43835/11, Judgment 1.7.2014 [GC] (2014) Ban on wearing religious face covering in public: no violation, European Court of Human Rights / Information Note 176 – July 2014, str. 25 - 27, dostupno na: http://www.echr.coe.int/Documents/CLIN_2014_07_176_ENG.pdf.
- (11) Tanjug (2014) Azil u Nemačkoj gotovo onemogućen, dostupno na: http://www.b92.net/info/vesti/index.php?yyyy=2014&mm=09&dd=19&nav_id=901598
- (12) Univerzalna deklaracija o ljudskim pravima (1948) Generalna skupština Ujedinjenih nacija 217 (III).
- (13) Wallerstein, I. M. (2006) *European universalism: The rhetoric of power*. New York, London: The New Press. str. 1-29.

CONTRAPOSITION BETWEEN EUROPEAN UNIVERSALISM AND THE RIGHT TO INTERVENE

European colonialism and capitalist world economy have common motives and goals, only the arguments to justify intervention and the means of achieving dominance have varied over time. What used to be done, under the pretext of spreading civilization, development and spread of Christianity, today is transformed into the spread of democracy and the realization of human rights. In the purpose of their own economic growth and development, powerful European states try to establish universal standards all the time. However, these norms are often changed in order to their own interests, deviating from the basic democratic principles. In the end, the questions that arise are - Who has the right to intervene? What are the universal values?

*KEYWORDS: colonialism / universal values / democracy /
human rights*